

ОСОБЛИВОСТІ ТІЛЕСНОГО КАНОНУ У ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

У даній статті аналізуються основне поняття тілесного канону в епоху Середньовіччя. Автор звертає увагу на поняття руки як основний елемент тілесного канону. А також руки є символом внутрішнього і зовнішнього буття людини

Ключові слова: тіло, рука, Середньовіччя.

This article analyses the basic concept of bodily canon in the Middle Ages. The author draws attention to the concept of hands as an essential element bodily canon. And the hand is a symbol of inner and outer life of man.

Key words: body, hand, medieval .

Історія тіла в епоху Середньовіччя не є повністю досліджена, це є одне з найбільших упущень в історичному знанні канону тіла. Звичайно, у період Середньовіччя ми повинні зазначити два підходи до розуміння людського тіла, це тіло, як в'язниця душі. І тіло за допомогою якого ідуть до духовності (через пригнічення власного тіла). Особистість середньовічної людини зводилася до однієї тільки духовності і позбавлялася плоті, тіла перетворювалися на символи, явища та образи.

Середньовіччя – це перший, семантичний тип коду культури, побудований на символізації (семантизації) навколишньої дійсності. Світ є словом, творіння – є творіння знаку. Тіло людини постає не як безмежне тло, де розгортаються численні процеси, а як регламентоване офіційним дискурсом утворення з окресленими межами – тілесний образ. Людина сприймається як інтегрована частина середовища, включена у перебіг світових подій, як з'єднувальний механізм у ланцюгу поколінь, що змінюються, як пори року [5].

Вважають, що у тіла є своя історія, та ця історія залежить від суспільства в якому воно перебуває. З часом змінювалися і образ тіла в уяві кожної людини, і його місце в реальності. Динаміка суспільства і цивілізації в Середньовічну епоху визначалася значними суперечностями: досить напруженими були стосунки між Богом і людиною, чоловіком і жінкою, а також між містом і селом, верхами і низами, багатством і бідністю. Суперечності були і між розумом і вірою, між війною і миром. При цьому одним з основних залишалося протиріччя між тілом і душею. І ще гостріше стояла проблема внутрішньої суперечливості самого тіла.

З одного боку, тіло зневажали, осуджували й принижували, бо спасіння в християнській релігії досягається через тілесне покаєння. Папа Григорій Великий на порозі Середньовіччя оголосив тіло “огидним вмістилищем душі”. В епоху раннього Середньовіччя ідеал людини суспільство бачило у ченцях. Вони умертвляли свою плоть. Утримання і цнотливості зараховувалися до вищих чеснот. Обжерливість і хтивість вважалися як найтяжчі смертні гріхи. Джерело бід людських – первородний гріх, у Книзі Буття трактується як гріх гордині людини і його виклику Богу, – в Середні століття вважався гріхом сексуальним. При такому осмисленні вчинку прабатьків людства головним постраждалим ставало тіло. Перші чоловік і жінка були засуджені на працю і на біль. З тих пір чоловік повинен був у поті чола трудитися, здобуваючи прожиток, а жінка – в муках народжувати дітей. Наготу свого тіла їм слід було приховувати. В оцінці цих наслідків первородного гріха люди Середньовіччя зайшли надзвичайно далеко [6, с.43].

З християнством вступила в боротьбу і внутрішня індивідуальність людини. Тілесна краса людини втратила свою привабливість і стала предметом зневаги. Саме це і пропагувало мистецтво, тому вищою метою мистецтва стало вираження чистоти душевної. Слід зазначити, що тіло не була до кінця витіснене з християнського мистецтва, не зважаючи на відразу до нього. Скульптура, стала репрезентаторем стану людської душі, її

аскетичні тонкі видовжені форми, уособлюють віру і покірність, а також стриманість власних людських бажань [4].

Середньовічна культура сповнена суперечностями, а її символіка мала бінарні опозиції, що пов'язані з тілом. Ідеологічними і соціальними протиріччями епохи, в середньовічній символіці, пов'язаної з тілом, займала рука. Перш за все, вона була знаком захисту і керівництва. Перш за все це стосувалося руки Господа, що спускалася з неба, щоб керувати людством. Рука Бука, як символ влади. Недаремно у період середньовіччя з'явився такий особливий атрибут одягу, як рукавички і рукавиці. Рукавичка, має приналежність до руки до привітання, з'єднання, або ж прощання. Хоча рукавички з'явилися у зв'язку з потребами селянського побуту – при прополці і жнив. Але, поступово, вони стали предметами розкоші і набули символічного значення: увійти до церкви в рукавичках вважалося непристойним, потиснути руку приятелю, не знімаючи рукавички, – образливим. Вручення рукавички зазначалося як оммаж – встановлення васальної залежності, навпаки, кидаючи комусь рукавичку, людина висловлював піклування. З іншої сторони руки грали важливу роль у ритуалі оммажу, який склався символічно у феодальній системі. Васал вкладав свої руки в руки сеньйора в знак послуху, але також і довіри. [5]. Отже, руки можна вважати символом підпорядкування вищим по статусу, також руки мали символічне навантаження це – символ прохання.

Рука використовувалася і при вознесіння молитви духовною особою чи будь-яким християнином. Руки, підняті в молитві, можна побачити на перших зображеннях християн. Отже, рука виробляла найважливіші жести. Рука, як місток між Богом і людиною, васалом і сеньйором, а також між однією людиною і іншою. [7, с.66].

На відміну від античної, релігійна традиція, виділяючи троїстість людської природи – дух, душу і тіло, не розглядала їх як три різні субстанції. У релігійному розумінні людина є щось єдине, в якому ми виділяємо як тілесний аспект, так і душевний, і духовний. Душа і тіло розглядаються в

християнській свідомості як внутрішнє і зовнішнє буття людини. Руки людини несли в собі символіку душевну і тілесну. Внутрішня символіка рук проявлялася у спілкуванні з Богом. А зовнішня символіка є тілесною адже рука є також біологічною частиною тіла людини. У Середньовічний період тіло, будучи єдиним з душею, є її вираження зовні. Інакше кажучи, тіло є символ, тобто репрезентатором внутрішнього стану людини. Сутність тіла може бути розкрита естетично як вираження внутрішнього змісту. Найбільший мислитель XX століття Олексій Лосєв про це писав так: “Навіть якщо помре тіло, то воно все одно повинно залишитися чимось невід’ємним від душі, і ніякого судження про ці душі ніколи не буде без прийняття в розрахунок її колишнього тіла. Тіло – не проста вигадка, не випадкове явище, не ілюзія тільки, не дрібниці. Воно завжди прояв душі, – отже, в якомусь сенсі сама душа. На іншого достатньо тільки поглянути, щоб переконатися в походження людини від мавпи, хоча щире моє вчення цього прямо суперечить, бо, безсумнівно, не людина походить від мавпи, але мавпа – від людини. По тілу ми тільки й можемо судити про особистість [7, с.45].

Отже, основною тезою про розуміння тіла в період Середньовіччя “тіло людини як книга, яку можна прочитати про долю людини”. Як зазначає М. Карпіцький, про те, що тіло людини – це символ, писали не тільки сучасні філософи, а й отці Церкви, зокрема – Максим Сповідник (6-7 ст.) [2, с.20]. Він вважав, що тіло не просто символ душі, а й сама єдність тіла і душі, що є символом як божественної сфери, так і космічної. В середньовічні часи побутувала така думка, що тіло „не являє собою велике чи прекрасне, тому що воно тіло: менше чи не таке вже і красиве, воно все рівно залишається тілом” [1]. Тобто тіло за своєю суттю не може бути прекрасним, нести естетичну насолоду, тому що воно є матеріальним. Так як середньовічний світогляд проголосив душу вищим поняттям і єдиною метою життя, то тілесна оболонка, перетворилася на додаток.

Отже, Середньовіччя називають темними віками, хоча є досить спірним питанням. Адже саме в цю епоху тіло як таке воно придушувалося в його

естетизації. Основою світогляду середньовічних жителів було не тіло, а душа. А тілом вважали в'язницею душі, саме тому в цей період дуже поширений аскетизм. Саме в цей період руки були містком між світом душевним і тілесним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безант Анни. Человек и его тело [Електронний ресурс] / Анни Безант. – Режим доступу: <http://www/chelovetela.ua>.
2. Карпицький М. М. Філософія тіла культурне [Електронний ресурс] / М. М. Карпицький. – Режим доступу: <http://www/filisoftelo.ru>.
3. Кеннет Кларк. Оголеність в мистецтві / Кларк Кеннет. – С.-П.: “Азбука-класика”, 2004, – 481 с.
4. Косяк Валерій. Homo Somaticos: тіло соціальне і культурне [Електронний ресурс] / Валерій Косяк. – Режим доступу: <http://www/somaticos.ru>.
5. Кучма І. Л. Канон тіла в західноєвропейській культурі [Електронний ресурс] / І. Л. Кучма. – Режим доступу: <http://www/canontela.ru>.
6. Ле Гофф Жак. История тела в Средние века / Ле Гофф Жак. – М.: Текст, 2008. – 192 с.
7. Лосев А. Ф. Художественные каноны как проблема стиля / А. Ф. Лосев. – М.: Питання естетики, 1964, – 351 с.

.